

An Analysis of the Poems by Azzedine Mihoubi and Ahmad Shamlou from the perspective of Pierre Guiraud's Theory of Semantic Functional Levels

Atefeh Rahmani ¹ | Mahin Hajizadeh ² | Abdolahad Gheibi ³

1. Ph.D student of Arabic Language and Literature, Faculty of Literature and Humanities, Azarbaijan Shahid Madani University, Azarbaijan, Iran. E-mail: Atefh.27aban.Rahmani@gmail.com
2. Corresponding Author, Professor, Department of Arabic Language and Literature, Faculty of Literature and Humanities, Azarbaijan Shahid Madani University, Azarbaijan, Iran. E-mail: hajizadeh@azaruniv.ac.ir
3. Professor, Department of Arabic Language and Literature, Faculty of Literature and Humanities, Azarbaijan Shahid Madani University, Azarbaijan, Iran. E-mail: abdolahad@azaruniv.ac.ir

---

Article Info

Article type:
Research Article

Article history:
Received: 01 July 2023
Received in revised form:
02 December 2023
Accepted: 04 December
2023

Keywords:
Semantic functional levels,
Pierre Guiraud,
Azzedine Mihoubi,
Ahmad Shamlou.

ABSTRACT

Pierre Guiraud's theory of semantic functional levels is originated in Roman Jakobson's communication theory. The distinction lies in his interpretation of the six functions of language, which he views as a blend of semiology, aesthetics, logic, and sociology. This theory is meant to examine the texts, signs, codes, and their uses in both external and internal contexts. The current study, employing the analytical-comparative method and drawing upon the American school of linguistics, aims at investigating the poems of Azzedine Mihoubi and Ahmad Shamlou through the lens of Guiraud's theory of semantic functional levels. As indicated by the results of this study, these levels are typically manifested in referential, emotive, aesthetic, injunctive, pathic, and metalinguistic functions in poems of these two poets. Points of similarity and difference, according to Guiraud's theory of semantic levels, include the observation that emotive, literary, empathetic, and referential functions are more prevalent in their poems. However, distinct linguistic structures and diverse constructive and expressive forms are employed which signify the differences in their languages. Moreover, the referential function in their poems is exemplified through religious and historical characters. Considering their distinct religious backgrounds—one being Muslim and the other Christian—the manifestation of this function varies in their respective poems and the aesthetic function is exemplified in their poems through the concepts of prison and freedom. However, due to their distinct philosophies of life embedded in their subconscious, Shamlou perceives himself as a prisoner of fate and confined within the prison. Finally, the least frequently observed function in their poems is the metalinguistic function.

Cite this article: Rahmani, A., Hajizadeh, M., Gheibi, A. (2024). An Analysis of the Poems of Azzedine Mihoubi and Ahmad Shamlou from the perspective of Pierre Guiraud's Theory of Semantic Functional Levels. *Research in Comparative Literature*, 14 (1), 43-67.

© The Author(s).

Publisher: Razi University

DOI: 10.22126/JCCL.2023.9314.2513

Extended Abstract

Introduction:

Pierre Guiraud holds the idea that semiotics is the science devoted to the study of all cultural phenomena within semiotic systems. His theory can be considered a continuation of semiotic theory, focusing on the examination of texts, signs, codes, and their utilization in both internal and external contexts.

Guiraud has categorized codes into three groups: logical, aesthetic, and social. However, before delving into these codes, he examines two functional levels of a message: meaning and signification. Guiraud explores the two semantic functional levels of a message and two contrasting forms of signification. He contends that one of these two forms of signification is originated in logical and technical signs, while the other arises from the function of sensory and aesthetic signs. The function of a sign is to communicate or convey a thought through a message. This implies the presence of elements such as the means of communication, sender, and receiver. Roman Jakobson utilized a schema borrowed from communication theory to delineate six functions of language. According to Guiraud's functional semiotic theory, Jakobson's analysis is applicable to all forms of communication. This implies that he views referential and metalinguistic functions as components of logical semiotics, and attributes a dual linguistic function to the emotive function. If the function is objective, it falls within logical semiotics and in case it is sensory, it becomes part of aesthetic semiotics. Guiraud regards aesthetic and empathetic functions as aesthetic and social codes. Additionally, he posits that the issue of functions is linked to another phenomenon, namely the means of communication, the intermediary of the message, or, in modern terms, media. In the current research, the components of Guiraud's functional semantic levels will be examined within the framework of the three poles (sender, text, receiver) in the poems of Azzedine Mihoubi and Ahmad Shamlou.

Method:

The American school of linguistics addresses emerging topics like semiotics and explores the connections between literature and various sciences, including social science. A fundamental tenet of this school is found to be the affinity between subject and literature. Contemporary American scholars have also asserted that comparative literature embodies a literature of difference in a broad sense. In light of these aspects, it can be argued that these two Algerian and Iranian poets were not influenced by each other in the creation of their poetic works. However, notwithstanding their political differences, there are similarities in the subject matters and contents of their poems, suggesting a shared spirit. Thus, a research method based on Guiraud's functional semantic levels and the American school of linguistics is to be employed and as the result of which, the question of mutual influence becomes inconsequential.

Results and Discussion:

Considering the three poles of sender, text, and receiver, Guiraud's functional semantic levels encompass the following functions.

Referential Function

The referential function serves as the bedrock of any communication, establishing the connections between the message and the subject it refers to. Guiraud holds the idea that the fundamental challenge lies in formulating authentic, objective, observable, and verifiable information. This is the goal of logical semiotics, encompassing epistemological codes and the codes of various sciences. Among these are codes designed to prevent any merging of the sign and the object and to impede the blending of the message and the encoded fact. This function conveys a meaning that is neither the sender's emotion nor the receiver's. Furthermore, it is not necessarily exquisite. All methodologies that offer content criticisms of artistic work lie under the realm of referential functions. This function is evident in the representation of religious and historical characters in the poems of these two poets.

Emotive Function

This function conveys the relationships between the message and the sender. When we utilize language or any other method of signification to initiate communication, we articulate ideas about the significance of the message's referent. However, we can also express our attitudes toward the subject, for example, by stating our view that the phenomenon is good or bad, ugly or beautiful. Nevertheless, it is important not to conflate the spontaneous manifestation of feelings, character, and social status—natural indicators—with their use for the purpose of communication. For Guiraud, the referential and emotive functions simultaneously complement and compete with each other in the realm of communication. This frequently gives rise to the dual function of language: an epistemological and objective function (logical coding) and an emotive, subjective function (aesthetic coding). These two functions involve two different types of encoding, with the latter arising from stylistic varieties and implicatures. This function is evident in the shared subjects of a dedication to friends and a reinterpretation of Christ's character.

Injunctive Function

The major duty of this function is to determine the relationships between the message and the receiver, as the aim of every communication is to evoke a response from the receiver. According to Guiraud, an injunction can target either the cognition or the emotion of the receiver. Thus, at this level as well, we can discern objective-subjective and cognitive-emotive distinctions, highlighting the contrast between the referential and emotive functions. This function plays a vital role in advertisements and propagations, where the referential content of the message takes a back seat to signs intended to evoke emotions from the audience. This is achieved either through conditioning by repetition or by eliciting subconscious emotive responses. The use of this function is evident in the poems of these two poets, particularly in the context of patriotism.

Aesthetic Function

A notable example of the aesthetic function can be observed in works of art, where the referent of the message is the message itself. In this case, the message ceases to be merely a means of communication and becomes its own subject. According to Guiraud, art and literature generate subjects that, beyond the immediate signs related to the subject, possess their own significations within a specific semiotic system, such as the stylistic semiotic system, sign circulation, symbolism, and aesthetic semiology. This function is evidently employed in the works of these two poets concerning the use of religious symbols and the theme of freedom and imprisonment.

Pathic Function

The purpose of this function is to establish, maintain, or terminate relationships through aesthetic semiology. Signs with this function are those whose role is to initiate, sustain, or conclude relationships, ensuring their continuity, capturing the audience's attention, or guaranteeing their attention and vigilance. In Guiraud's view, the pathic function plays a pivotal role in all forms of communication and relationships. Examples of this function are evident in the poems of Shamlou and Mihoubi through conversations or questions and answers.

Metalinguistic Function

The metalinguistic function aims to elucidate the meanings of signs that receivers may not understand. To achieve this, a word is enclosed in quotation marks or explained. For Guiraud, the selection of a medium pertains to the metalinguistic function. A work of art often refers back to the chosen codes, rather than the content of the message. Consequently, the metalinguistic function returns the sign to the codes from which the sign derived its meaning. This is how this function is evident in the poems of these two poets (the logic of the people of their respective homelands).

Conclusion:

Emotive, literary, pathic, and referential functions are the most frequently employed functions in the poems of Mihoubi and Shamlou, as these functions are well-suited to literary texts, aligning with various poetic forms. Furthermore, they bring out the best in poems that exhibit linguistic creativity and imaginative creation, as well as literary and poetic functions. In this regard, various instances from the works of these two poets have been encountered. The emotive function is evident in their poems through the interplay of objective and emotional functions, employing logical and aesthetic semiology, such as a rereading of the character of Christ and a letter to friends. Furthermore, owing to the alignment of poetic language with the poet's personal imagination and emotion, and the representation of the world from the unique poetic perspective of each poet, this function is prominent in the works of these two poets. However, they employ this function differently, which reflects their unique and even divergent perspectives on the surrounding world. The pathic function is also prominent in the poems composed by these two poets. Both employ imaginative codes, falling under aesthetic semiology, to express empathy with people in their poems, as seen in a hypothetical dialogue with a passerby in an alley in Palestinian neighborhoods. Given the intricate structure of contemporary poems, which interconnect various historical, cultural, and other intertextual elements, the referential function is also abundant in their poems. In this context, allusions to historical and religious figures serve as significant examples of the referential function of language. The reader's cognitive knowledge of these figures plays a crucial role in comprehending the hidden layers of this function in their poems. This function takes the form of logical semiology (epistemological coding), wherein readers' awareness and knowledge of these characters play a vital role in understanding the hidden layers of this function in the works of these two poets. It is essential to note that, for various reasons, including differences in the religious background of these two poets, those characters are manifested differently in their poems. Given Mihoubi's Christian faith, his depiction of Mary is as a symbol of alleviating pains and suffering, while Shamlou, with his Islamic background, is primarily focused on

Mary's virginity. The least frequently used function is the metalinguistic function, as it primarily appears in dictionaries and books of terminology due to its characteristic of describing language with language. Consequently, it rarely appears in poems, including those of these two poets. This function is elucidated in the poetry of Mihoubi and Shamlou as reverse values encompassing people in society.

تحلیل اشعار عزالدین میهویی و احمد شاملو بر پایه نظریه سطوح معنایی کارکردی پی‌یر گیرو

عاطفه رحمانی^۱ | مهین حاجی‌زاده^۲ | عبدالاحد غیبی^۳

۱. دانشجوی دکتری زبان و ادبیات عربی، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه شهید مدنی آذربایجان، آذربایجان، ایران. رایانامه: Atefh.27aban.Rahmani@gmail.com
۲. نویسنده مسئول، استاد گروه زبان و ادبیات عربی، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه شهید مدنی آذربایجان، آذربایجان، ایران. رایانامه: hajizadeh@azaruniv.ac.ir
۳. استاد گروه زبان و ادبیات عربی، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه شهید مدنی آذربایجان، آذربایجان، ایران. رایانامه: Abdolahad@azaruniv.ac.ir

چکیده

اطلاعات مقاله

نظریه سطوح معنایی کارکردی پی‌یر گیرو، وام گرفته از نظریه توصل رومن یا کوبسن است، با این تفاوت که وی کارکردهای شش‌گانه زبان را تلفیقی از نشانه‌شناسی زیبایی‌شناسی، منطقی و اجتماعی می‌داند که در این نظریه متون، نشانه‌ها، رمزگان‌ها و کاربرد آن‌ها در فضای بیرون و درون بررسی می‌شوند. پژوهش حاضر که با روش تحلیلی-تطبیقی و بر اساس مکتب آمریکایی انجام شده، در پی تحلیل اشعار عزالدین میهویی^(۱) و احمد شاملو بر پایه نظریه سطوح معنایی کارکردی گیرو است. یافته‌های این پژوهش نشان می‌دهد که این سطوح در اشعار دو شاعر به طور کلی در قالب کارکردهای ارجاعی، عاطفی، زیبایی‌شناختی، کنایی، همدلی و فرازبانی تجلی یافته‌اند؛ و از وجه تشابه و تفاوت بر پایه نظریه سطوح معنایی گیرو این است که کارکردهای عاطفی، ادبی، همدلی و ارجاعی، بیشترین بسامد را در اشعار هر دو شاعر دارند، اما ساختارهای زبانی و گزینش هنر سازه‌ای بیانی در شعر آن دو به دلیل تفاوت زبانشان، متفاوت است. همچنین کارکرد ارجاعی در اشعار هریک از آن‌ها با شخصیت‌های دینی و تاریخی، نمود پیدا کرده، اما به دلیل تفاوت دین دو شاعر (یکی مسلمان و دیگری مسیحی) این کارکرد در اشعارشان متفاوت است. همچنین کارکرد زیبایی‌شناختی در قالب مفهوم زندان و آزادی در شعر دو شاعر متجلی است، اما به دلیل تمایز فلسفه زندگی دو شاعر که در ناخودآگاه آن‌ها نقش بسته است، در شعر شاملو برخلاف میهویی خود را اسیر تقدیر و محبوس در زندان می‌داند. کارکرد فرازبانی نیز کم‌ترین بسامد را در شعر دو شاعر داشته است.

نوع مقاله: مقاله پژوهشی

تاریخ دریافت: ۱۴۰۲/۰۴/۱۰

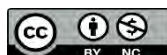
تاریخ بازنگری: ۱۴۰۲/۰۹/۱۱

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۲/۰۹/۱۳

واژه‌های کلیدی:

واژگان کلیدی،
سطوح معنایی کارکردی،
پی‌یر گیرو،
عزالدین میهویی،
احمد شاملو.

استناد: رحمانی، عاطفه؛ حاجی‌زاده، مهین؛ غیبی، عبدالاحد (۱۴۰۳). تحلیل اشعار عزالدین میهویی و احمد شاملو بر پایه نظریه سطوح معنایی کارکردی پی‌یر گیرو. *کاووش نامه ادبیات تطبیقی*، ۱۴ (۱)، ۴۳-۶۷.

© نویسنده گان.

ناشر: دانشگاه رازی

DOI: 10.22126/JCCL.2023.9314.2513

۱. پیشگفتار

۱-۱. تعریف موضوع

نشانه‌شناسی؛ عبارت است از مطالعه نشانه‌ها و فرآیندهای تفسیری. با توجه به اینکه هر چیزی فقط هنگامی نشانه است که تفسیرگری آن را در مقام نشانه چیزی تفسیر کرده باشد. بنابراین، روابط ژرفی میان نشانه‌شناسی و هرمنوتیک وجود دارد؛ اما در واقع، نشانه‌شناسی معاصر کلاً مستقل از هرمنوتیک تحول یافته است: نشانه‌شناسی بیش از آن که نظریه‌ای در باب نشانه‌ها و رده‌بندی آن‌ها باشد، تحلیلی در باب رمزگان‌ها^(۲)، دستورهای زبان، نظام‌ها، قراردادهای و غیره است. نشانه‌شناسی به تازگی تأکید آن به مسائل مربوط به تفسیر و به نحوی گسترده‌تر بر کاربردشناسی نشانه‌ها معطوف شده است. اما از آن‌جا که این تغییر محل تأکید در اغلب رشته‌های پساساختارگرایی رخ داده و نشانه‌شناسی معاصر همواره بسیار وحدت‌گرا و در برابر تأثیرات نظری بیرونی بسیار حساس بوده است، در حال حاضر، بسیار دشوار است که پیامدهای آن را در درازمدت ارزیابی کرد. بنابراین، نشانه‌شناسی‌ای که در این‌جا مورد نظر است اساساً نظریه نشانه‌هاست (گیرو، ۱۳۹۹: ۱۷۳).

امروزه ادبیات تطبیقی یکی از بحث‌برانگیزترین گونه‌های نقد تطبیقی است، ضرورت این نوع بررسی می‌تواند راهگشای بسیاری از نکات مبهم در تحلیل شعر و اندیشه شاعران دو سرزمین و دو زبان مختلف باشد. از این رو، در این پژوهش شعر و اندیشه و زمینه و زمانه دو شاعر بلندآوازه از دو فرهنگ متفاوت؛ یعنی عزالدین میهوبی الجزایری و احمد شاملو، تکیه بر مؤلفه‌های سطوح معنایی کارکردی گیرو و بر اساس مکتب آمریکایی مورد بررسی قرار خواهند گرفت.

۱-۲. ضرورت، اهمیت و هدف

تعامل و تقابل شاعران با مردم و ساحت سیاسی از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است؛ آن تعاملی که میان شاعران و جامعه حاکم است می‌تواند بر سرنوشت سیاسی، اجتماعی و حتی اقتصادی آن سرزمین تأثیرگذار باشد. عزالدین میهوبی و احمد شاملو از شاعران به نام شعر معاصر الجزایر و ایران هستند و از آن‌جا که شعر آن‌ها دردهای جامعه را به صورت نمادین و رمز آلود به تصویر کشیده است؛ بنابراین گفتمان دو شاعر و آشنایی با محورهای الگوی نشانه‌شناسی پی‌یرگیرو^۱ می‌تواند نقش مهمی در بیان سازی دلالت‌ها و اشارات متن شعری آن‌ها ایفا کند و مخاطب را با گفتمان دو شاعر آشنا سازد. در واقع الگوی گیرو در نشانه‌شناسی کمک می‌کند تا از پوشش ظاهری گفتمان که مانع رسیدن به معنا و

مقصود اصلی در فهم گفتمان می‌شود، گذر کرده و به فهم معنای نهفته دست یابیم. بر این اساس اهمیت و ضرورت بحث با تکیه بر نقش نشانه‌شناسی پی‌یر گیرو در تفسیر و تحلیل نشانه‌های مختلف در شعر دو شاعر و کشف پدیده‌های پنهان در گفتمان آن‌ها نمایان می‌شود. در واقع این جستار تلاش می‌کند درونیات و ذهنیات دو شاعر را که درک آن برای پژوهشگران این حوزه سخت به نظر می‌آید، کشف کرده و مسیر را برای فهم بهتر شعر آن‌ها هموار سازد.

از مهم‌ترین اهدافی که پژوهش حاضر دنبال می‌کند شامل موارد ذیل است:

الف) بررسی روند چگونگی شکل‌گیری سطوح معنایی کارکردی، بر اساس الگوی نشانه‌شناسی پی‌یر گیرو در گفتمان دو شاعر ب) واکاوی اشعار عزالدین میهوبی و احمد شاملو و ذکر وجوه اشتراک و تمایز زبان شعری دو شاعر با تکیه بر عناصر زبانی و سازه اصلی گفتمان و دال مرکزی آن (ج) بررسی نشانه‌ای نمونه اشعار دو شاعر، با هدف آگاهی از منظومه فکری و واقعیت‌های سیاسی و اجتماعی عصر و زمانه آن‌ها.

۳-۱. پرسش‌های پژوهش

- سطوح کارکردی بر اساس نشانه‌شناسی گیرو در شعر دو شاعر چگونه تجلی یافته است؟ وجوه اشتراک و افتراقشان در چیست؟
- کدام یک از کارکردهای زبانی نقش مهمی در فرآیند ارتباط در شعر دو شاعر دارد؟

۴-۱. پیشینه پژوهش

پیشینه پژوهش حاضر، با توجه به عنوان مقاله به دو قسم تقسیم می‌شود، قسمت اول شامل پژوهش‌هایی است که در پرتو نشانه‌شناسی پی‌یر گیرو انجام شده که به برخی از آن‌ها اشاره می‌شود:
نعیم عموری و پروین خلیلی، «نشانه‌شناسی اجتماعی مقامات حریری با تکیه بر نظریه پی‌یر گیرو»، (۱۳۹۹ش)، مجله جامعه‌شناسی هنر و ادبیات. این پژوهش کوشیده است تا با تکیه بر روش نشانه‌شناسی به بررسی نشانه‌های اجتماعی در بیست مقامه ابتدایی حریری با تکیه بر نظریه گیرو پردازد. یافته‌های پژوهش، حاکی از آن است که نشانه‌شناسی اجتماعی در دو مقوله هویت و آداب معاشرت بروز یافته و در قالب عواملی چون خوراک، پوشاک، لباس، اطوار و حالات لحن کلام و... به اشکال گوناگون بازتاب یافته و بیانگر تنوع نشانه‌ها و توجه حریری به اوضاع اجتماعی-فرهنگی حاکم بر جامعه است.

هفت نقابی و مهناز اکبری، «تحلیل اجتماعی-فرهنگی سفرنامه حاج سیاح بر پایه نظریه نشانه‌شناسی اجتماعی پی‌یر گیرو»، (۱۳۹۹ش)، مجله ادبیات و زبان‌ها: زبان و ادبیات فارسی. در این مقاله تلاش شده است تا با بررسی نشانه‌های اجتماعی سفرنامه حاج سیاح، به شیوه توصیفی-تحلیلی زوایای پنهانی از هویت، فرهنگ و آداب و رسوم اجتماعی سرزمین‌های سیاحت شده روشن شود.

علی صیادانی و همکاران، «کاربست الگوی نشانه‌شناسی کارکردی، دلالتی و منطقی پی‌یر گیرو در تحلیل شعر بشری البستانی؛ مطالعه موردی قصیده «قصیده العراق»، (۱۴۰۱)، مجله لسان مبین. این پژوهش با روش توصیفی-تحلیلی به تحلیل کارکرد نشانه‌ای زبان، دلالت‌ها و رمزگان‌های منطقی پرداخته است. یافته‌ها نشان می‌دهد که مقاومت و پایداری مردم عراق در برابر ظلم و ستم، سازه اصلی گفتمان قصیده است که شاعر با رمزگان‌های دلالتی، کارکردی و منطقی به ترسیم آن می‌پردازد.

قسمت دوم پیشینه پژوهش، مربوط به آثار عزالدین میهویی و احمد شاملو است. نگرش انتقادی دو ادیب، ارتباط آن‌ها با جامعه و جایگاه بارزشان در جریان ادب معاصر موجبات توجه و اهتمام پژوهشگران به اشعارشان شده است و نتیجه آن پژوهش‌های متعددی است که درباره دو ادیب به ویژه اشعار احمد شاملو نگاشته شده است. به همین خاطر ذکر حتی برخی از آن‌ها از حوصله بحث خارج است. لذا در این قسمت به ذکر برخی پژوهش‌های صورت گرفته اشاره می‌شود:

یحیی معروف و روزین نادری، «بررسی جلوه‌های مقاومت در دیوان فی البدء کان اوراس عزالدین میهویی؛ شاعر معاصر الجزایری»، (۱۳۹۷ش). این مقاله، در پی آن است که مفهوم استعمار و استبداد ستیزی را که از یکی مهم‌ترین بن‌مایه‌های شعری وی است مورد بررسی قرار دهد. نتایج پژوهش نشان می‌دهد که از مهم‌ترین مضامین در شعر وی مفاهیمی؛ چون پرده برداشتن از ظلم و ستم دشمنان داخلی و اشغالگران، تبعات حمله آن‌ها، تفاخر به میراث دینی، جانفشانی‌های مبارزان. شهدای الجزایری و.... با هدف عبرت‌گیری برای نسل آینده الجزایر است.

سمیه ذاکری و همکاران، «تحلیل نشانه‌شناسی معشوق در شعر شاملو بر اساس نظریه مایکل ریفاتر مطالعه موردی: شعر سرود آن کس که از کوچه به خانه بازمی‌گردد»، (۱۳۹۸ش). در پژوهش حاضر با بهره‌گیری از نظریه ریفاتیر، موضوع معشوق در نمونه‌ای از شعر شاملو بررسی شده است. برخی از نتایج نشانگر آن است که نشانه‌شناختی معشوق از شعر احمد شاملو نشان می‌دهد که این معشوق نسبت به معشوق شعرهای سنتی از ویژگی‌های متفاوتی برخوردار است.

هیوا نادری و همکاران، «بررسی تطبیقی نشانه‌شناسی مفهوم عشق در مجموعه‌های هوای تازه اثر احمد شاملو و آینه‌های کوچک اثر شیر کویکس بر اساس نظریه رمزگان دانیل چندلر». (۱۴۰۰ش). پژوهشنامه ادبیات کردی. این پژوهش سروده‌های عاشقانه شاملو و بیکس را بر اساس نظریه رمزگان‌های پنج گانه چندلر مورد بررسی قرار می‌دهد. برخی از یافته‌ها حاکی از این است که رمزگان‌های متنی در شعر شاعران یا به شکل صورت‌های خیالی و آرایه‌های ادبی منعکس شده‌اند یا به شکل رمز ژانر.

در رابطه با عزالدین میهویی و احمد شاملو پژوهشی بر اساس سطوح معنایی کارکردی نظریه گیرو انجام نگرفته است. افزون بر این پژوهش‌های انجام گرفته صرفاً به نشانه‌شناسی رمزگان اجتماعی می‌پردازند، اما مقاله حاضر به تحلیل اشعار بر اساس سطوح معنایی کارکردی می‌پردازد و علاوه بر تحلیل نشانه‌شناسی درون متن، به بررسی ارتباط گفتمان شعری با قدرت و تبیین جهت‌گیری سیاسی و اجتماعی و بیان ایدئولوژی حاکم بر منظومه فکری این دو شاعر خواهد پرداخت که در پژوهش‌های صورت گرفته قبلی مشهود نیست. لذا می‌توان گفت: جستار حاضر برای نخستین بار است که با این نگاه و با تکیه بر محورهای اصلی و فرعی رویکرد کارکردی گیرو به بررسی شعر دو شاعر می‌پردازد.

۵-۱. روش پژوهش و چارچوب نظری

با توجه به اینکه مکتب آمریکایی به موضوعات نوینی؛ چون نشانه‌شناسی و رابطه ادبیات با علوم مختلف همچون علوم اجتماعی و... می‌پردازد و یکی از اصول مهم مکتب آمریکایی اصل تشابه و همانندی موضوع و ادبیت است و تطبیق‌گران معاصر آمریکایی ادبیات تطبیقی را ادبیات اختلاف و تفاوت در مفهوم وسیع آن می‌دانند؛ لذا با توجه به توضیحات فوق می‌توان گفت که این دو شاعر الجزایری و ایرانی در سرودن آثار خود به هیچ وجه تأثیری از هم نپذیرفته‌اند؛ اما علی‌رغم اینکه گرایش سیاسی متفاوتی دارند، تشابه موضوعی و محتوایی در اشعار این دو شاعر وجود دارد که حاکی از روح مشترک‌شان است. از این رو روش پژوهشی با تکیه بر محورهای سطوح معنایی کارکردی گیرو و بر اساس مکتب آمریکایی صورت می‌گیرد که در آن مسأله تأثیر و تأثر اهمیتی ندارد.

۲. پردازش تحلیلی موضوع

پی‌یر گیرو نشانه‌شناسی را دانش بررسی تمام پدیدارهای فرهنگی می‌دانست که به نظام‌های نشانه‌شناسی متعلق باشد. نظریه گیرو را می‌توان دنباله نظریه نشانه‌شناسی دانست که به بررسی متون، نشانه‌ها، رمزگان‌ها و کاربرد آن در فضای درونی و بیرونی می‌پردازد (گیرو، ۱۳۹۹: ۱۴۷).

گیرو رمزگان‌ها را به سه دسته کلی رمزگان‌های منطقی، زیبایی‌شناسی، و اجتماعی تقسیم می‌کند؛ اما پیش از این که وارد بحث این رمزگان‌ها شود به دو سطح کارکردی معنایی و دلالتی پیام می‌پردازد. گیرو به دو سطح کارکردی معنایی پیام و دو شکل متضاد دلالت می‌پردازد و یکی از دو شکل دلالت را مبتنی بر نشانه‌های منطقی و فنی و دیگری را ناشی از کارکرد نشانه‌های احساسی و زیبایی‌شناختی می‌داند. به اعتقاد گیرو معناهای تلویحی الزماً هنری یا زیبایی‌شناختی تلقی می‌شوند و معناهای ضمنی یا تلویحی واژگان مبتنی بر رمزگان‌های درونی شده و البته پویای اجتماعی هستند در غیر این صورت قابل دریافت نمی‌بودند، هر چند این دریافت چه در مورد متون هنری و چه در مورد معناهای ضمنی نسبی است و به میزان دسترسی به رمزگان‌های دخیل مربوط است و معنای دوم مادامی که بر سر آن توافق وجود دارد شأن یک رمزگان فنی را پیدا می‌کند (همان: ۶۴).

پی‌یر گیرو در نظریه نشانه‌شناسانه خود از بررسی صرف ساختارگرایانه متن فراتر می‌رود و زبان را در ارتباط با ابعاد مختلف آن مورد بررسی قرار می‌دهد. زبان از نظر وی دارای کارکردهای متعددی است که باز نمود و تعریف آن در موقعیت زبانی موضوع مورد بحث و بررسی در دانش نشانه‌شناسی است؛ کارکردهایی که در ورای آن منظور حقیقی یا ضمنی وجود دارد و کاربردها بر اساس آن تعریف و در موقعیت زبانی خاص خود معنا پیدا می‌کنند.

کارکرد نشانه، انتقال اندیشه به وسیله پیام است و این امر مستلزم وجود عناصر وسیله انتقال، فرستنده و گیرنده است. رومن یاکوبسن بر مبنای طرح واره‌ای که از نظریه ارتباطات وام گرفته بود شش کارکرد برای زبان قائل شد؛ که بنا بر نظریه نشانه‌شناسی کارکردی گیرو تحلیل یاکوبسن، با اندکی جرح و تعدیل، در مورد تمامی اشکال ارتباط معتبر است؛ بدین معنا که وی کارکرد ارجاعی و فرازبانی را جزء نشانه‌شناسی منطقی و کارکرد عاطفی را دارای کارکرد دوگانه زبان می‌داند که اگر کارکرد عینی باشد، جزء نشانه‌شناسی منطقی به شمار می‌آید و اگر کارکرد احساسی باشد جزء نشانه‌شناسی زیبایی‌شناسی محسوب می‌شود، وی کارکردهای زیبایی‌شناسی و همدلی را جزء رمزگان‌های زیبایی‌شناختی و اجتماعی به شمار می‌آورد. افزون بر این، به باور وی مسأله کارکردها با پدیده دیگری پیوند می‌خورد که همانا وسیله ارتباط، میانجی پیام، یا برای اینکه اصطلاحی باب روز را به کار گرفته باشیم، پدیده رسانه است (گیرو، ۱۳۹۹: ۵۳). در پژوهش حاضر، مؤلفه‌های سطوح معنایی کارکردی گیرو با توجه به قطب‌های سه‌گانه (فرستنده، متن، گیرنده) در اشعار عزالدین میهوبی و احمد شاملو مورد بررسی قرار می‌گیرند:

۱-۲. کارکرد ارجاعی

کارکرد ارجاعی شالوده هر گونه ارتباط است. این کارکرد روابط میان پیام و موضوعی را که پیام به آن ارجاع می‌دهد مشخص می‌کند؛ به باور گیرو در این جا مسأله اساسی فرمول‌بندی اطلاعات حقیقی، عینی، قابل مشاهده و اثبات‌پذیر در مرجع پیام است. این کار هدف نشانه‌شناسی منطقی از قبیل رمزگان‌های معرفت‌شناختی و علوم مختلف است؛ و این‌ها شامل رمزگان‌هایی هستند که کارکرد اصلی‌شان جلوگیری از بروز هر گونه درآمیزی نشانه و شیء و بازداری از درآمیختن پیام و واقعیت رمزگذارده است (همان: ۵۴). این کارکرد معنایی را بیان می‌کند که نه احساس فرستنده است نه گیرنده و نه ضرورتاً زیباست و همه روش‌هایی که آثار هنری را نقد محتوایی می‌کنند، کارکرد ارجاعی است. این کارکرد در قالب شخصیت‌های دینی و تاریخی در شعر دو شاعر جلوه‌گر است.

۱-۲-۱. بازخوانی شخصیت‌های دینی

میراث دینی کهن از جمله منابع شناخته شده‌ای است که همواره عاملی الهام بخش برای شاعران به شمار می‌آید. به همین ترتیب، استفاده خیال‌انگیز دو شاعر از شخصیت حضرت مریم (ع) به عنوان نقابی از نقاب‌های شخصیت‌های دینی، می‌تواند شاعران را در ارائه بهتر تجربه‌های^(۳) معاصر خود یاری دهد که شاملو با به کارگیری این شخصیت چنین می‌سراید:

ما همه عذراهای آبستیم: / بی آنکه پستان‌هایمان از بهار سنگینِ مردی گل دهد / زخمِ گل میخ‌ها که به تیشه‌ی سنگین / ریشه درد را در جان عیسا‌های انده‌گینمان به فریاد آورده‌است / در خاطره‌های مادرانه‌ی ما به چرک‌اندر نشسته؛ / و فریاد شهیدشان / به هنگامی که بر صلیب نادانیِ خلق / مصلوب می‌شدند؛ «- ای پدر، اینان را بیامرز / چرا که، خود نمی‌دانند / که با خود چه می‌کنند!» (شاملو، ۱۴۰۱: ۲۵).

می‌هوبی می‌گوید:

كانت المدينة والسلام ناديت مریم لم تجب... / ورأيت يوسف يرنوي من حقد / إخوته... وكان قميصه المذبح / يسكب دمعين بقعر جب... / ناديت أحمد... / لملمت عيناه أحزان العرب. (می‌هوبی، لا تا: ۶۱-۶۰).

(ترجمه: شهر در امن و امان بود / مریم را صدا زدم ولی او پاسخی به من نداد / و یوسف را در حالی که از کینه سیراب شده بود دیدم / کینه‌ای از برداران خود... و پیراهن ذبح شده‌اش / در قعر چاه اشک می‌ریخت... / احمد را صدا زدم... / در حالی که غم‌های عرب در چشم‌های او لانه کرده بود.)

هر دو شاعر شخصیت مریم (ع) را بازخوانی می‌کنند. می‌هوبی مستقیم نام مریم را در شعر خود

آورده است؛ چرا که مریم از شخصیت‌های دینی است و نامش رمز و سنبل‌ی جهت‌ال‌تیم دردها و رنج‌های معاصر مورد نظرش است؛ اما چون شاملو تجربه ویژه خود را از شخصیت مریم (ع) که تجربه‌ای مبتنی بر تفکر و اندیشه مسیحی است؛ و ویژگی باکرگی را در پارادوکسی زیبا «عذراهای آبتن» به شخصیت مریم و ویژگی خاص وی اشاره می‌کند. و از جهتی دلالت تازه‌ای به این رمز تاریخی می‌بخشد و آن نیز آبتن بودن مردمان معاصر به جهل و عقب‌افتادگی است.

از جهتی دیگر، آگاهی شناختی و معرفتی خواننده نسبت به این معانی، نقش مهمی در خلق تعامل بین شعر و خواننده و در نهایت انتقال بهتر معانی و مفاهیم دارد و از این روست که این دو شاعر با وام‌گیری از دلالت‌ها و معانی این شخصیت به دنبال انتقال هر چه بهتر معانی هستند و به کارگیری شخصیت حضرت مریم (ع) شگرد تعبیری دو شاعر است که برای تعبیر از معانی مختلف به استحضار این شخصیت در اشعار خود می‌پردازند. و از آنجا که بازخوانی معنایی این سمبل، برگرفته از دو منبع مختلف است و بازخوانی معنایی این نماد با ارجاع به اسناد دینی متون مقدس میسر می‌شود که برای فهم معنای این کهن‌الگو در این دو نمونه شعری، لازم است که علاوه بر محتوای درون‌متن، نسبت به فرامتن (کتب مقدس) آگاهی و شناخت داشت. بنابراین، نوع رمزگان به کار رفته جزء رمزگان‌های معرفت‌شناختی می‌باشد که از محورهای رمزگان‌های منطقی است لذا نوع کارکرد، کارکرد ارجاعی است.

لازم به توضیح است که میهوبی بیشتر به متن مقدس مسلمانان نظر دارد، از این رو شخصیت یوسف (ع) و کینه برادرانش را نیز در کنار مریم (ع) قرار می‌دهد و آن دو را با شخصیت احمد، یعنی پیامبر اسلام (ص) گره می‌زند؛ اما شاملو مفاهیم گره‌برداری شده از مسیحیت را مضمونی در تجربه شعری خود قرار داده است. و از آنجا که این دو قطعه جزء اشعار سیاسی و اجتماعی است و دردها و رنج‌های مردم معاصر را به تصویر می‌کشد و این دردها برای مردم قابل مشاهده و اثبات پذیر است، لذا کارکرد زبانی از نوع کارکرد ارجاعی است.

۲-۱-۲. بازخوانی شخصیت‌های تاریخی

شاملو و میهوبی هر دو جهت به نمایش گذاشتن دردهای مردمان معاصر، شخصیت‌هایی را از تاریخ قدیم و معاصر فرا می‌خوانند. شاملو می‌گوید:

مسخی ست دردناک/ که مسیح را/ شمشیر به کف می‌گذارد/ در کوچه‌های شایعه/ تا به دفاع از عصمتِ مادرِ خویش / برخیزد،/ و بودا را/ با فریادهای شوق و شورِ هلهله‌ها/ تا به لباسِ مقدسِ سربازی

در آید،/یا دیوژن را/با یقه‌ی شکسته و کفش برقی،/تا مجلس را به قدوم خویش مزین کند/در ضیافت شام اسکندر. (شاملو، ۱۳۸۱: ۲۵).

شاملو در سروده «مرگ را دیده‌ام» دردها و رنج‌های فکری و اجتماعی معاصر را به تصویر می‌کشد و زندگی در پهنه غمناکی و دردمندی روشنفکران را به مرگی همانند می‌سازد که هر روز سایه‌اش را بی‌رحمانه بر جامعه انداخته است. شاملو در این تجربه مسیح، بودا و دیوژن، فیلسوف ساده‌زیست یونانی، با اسکندر مقدونی را بازخوانی می‌کند و ماسک‌های معاصر بر روی‌شان می‌بندد تا تصویری امروزی از این شخصیت‌ها به مخاطبان خود مخابره کند. بودا دیگر از لاک تنهایی بیرون آمده است. دیوژن نیز زندگی ساده‌زیستی و همراهی با حیوانات را رها نموده و به ضیافت شام اسکندر پا نهاده است. شاملو از عناصر معاصر هم‌چون لباس‌های یقه‌ای و کفش برقی (نماد ماشین آلات معاصر) جهت محکوم کردن عناصر صرف مادی، استفاده کرده است. در واقع با توجه به اینکه شاملو در این قطعه، انسان معاصر روشنفکر را با ارجاع به گذشته، با هویت مسیح و گروه فلاسفه آگاه می‌کند و با به کارگیری این کهن‌الگوها، به دنبال تداعی، ارجاع و معرفت‌بخشی به روشنفکران معاصر است و اطلاعاتی حقیقی، تجربی و اثبات‌پذیر را برای هماهنگ کردن کنش‌ها به او می‌دهد تا در برابر عناصری که صرفاً وجه مادی دارد کنش نشان دهند ولی افسوس که در جامعه معاصر رنج‌های فکری، اجتماعی و سیاسی برخی از روشنفکران را درگیر خود کرده است و دچار جمود فکری شده‌اند و بر هویت روشنفکران گذشته، نقاب روشنفکران معاصر را می‌زند که تغییر رویه داده‌اند، بنابراین کارکرد زبانی، از نوع ارجاعی است.

در این بند علاوه بر کارکرد ارجاعی زبان، در قالب رمزگان‌های تقابلی شاهد کارکرد زیبایی‌شناختی نیز هستیم چرا که شاعر ویژگی‌های مثبت روشنفکران گذشته را به ویژگی‌های منفی تغییر داده به گونه‌ای که هر ویژگی‌ای به طور طبیعی متضمن کلمات متضاد خود است و سبب برجسته‌سازی معنا شده است. میهویی نیز چنین می‌سراید:

قلت: «لکنهم اسلموا أمرهم لئیی یخلصهم /من متاعب "اسرا.."/ومن اثم "کسری"/ومن دمة من عیون "منی واصف"/ومن بسمة فی ملامح "یسرا"/ومما تراکم من فتنة فی بلاد العرب..» (میهویی، ۲۰۰۳: ۱۱).

(ترجمه: گفتم: اما آن‌ها کار خود را به پیامبری سپردند تا آن‌ها را نجات دهد/ از سختی‌های شب زنده‌داری.. / و از گناه کسری/ و از اشک چشم‌های منی واصف/ و از لبخند چهره یسرا/ و از فتنه‌هایی که در بلاد عرب جمع شده‌اند. «فتنه اشاره به زیبایی‌های چهره دارد».)

میوهی در مقابل، میان شخصیت‌های تاریخی (دینی و غیر دینی) و شخصیت‌های معاصر نوعی ارتباط برقرار می‌کند و این گونه گذشته و حال جهان عرب را به همدیگر گره می‌زند. در واقع شاعر با یادآوری اتفاقی که در گذشته رخ داده است آن را برای زمان حال تداعی می‌کند لذا زبان به کار رفته در این مقطع شعری، کارکرد ارجاعی دارد. وی شخصیت پیامبر (ص) را برای دردهای امروزین مردمانش فرا می‌خواند. اشک‌های «منی واصف» بازیگر سوری و لبخندهای «یسرا» بازیگر مصری را با گناهان «کسرا» جمع می‌بندد؛ تا علاوه بر همنوایی آوایی که میان این شخصیت‌ها ایجاد شده است، همنوایی تاریخی نیز میان شخصیت‌ها مورد توجه واقع شود. میوهی با تصویر آفرینی هنری و با تکیه بر دانش زبانی اتفاقی را که در کشورهای عربی در زمان گذشته حادث بوده که شاهد اسارت کشورشان توسط پادشاهان و حکام ستمگر بودند یادآوری می‌کند و به زبان حال می‌خواهد بگوید: جایگاه عرب و دردها و رنج‌هایشان همچنان به قوت خود باقی است و امروز نیز در رنج و سختی به سر می‌برند و این یادآوری به نوعی به کارکرد ارجاعی زبان اشاره می‌کند.

افزون بر این شاعر در این بند، با کاربرد واژگانی همچون «سختی‌ها، اشک چشم و...» بدون هیچ مکث و درنگی خواننده را در محیطی سراسر درد و اندوه و فضای اختناق آلود در جامعه همراه می‌سازد و فضایی غم آلود را ترسیم می‌کند و کاربرد رمزگان معرفتی «نبی، منی واصف، یسرا» دال بر کارکرد ارجاعی زبان است و نیز یادآور این نکته است که بین فضای فعلی جامعه و حال و هوای اجتماع پیامبر (ص) همخوانی وجود دارد و خواننده با تکیه بر بُعد شناختی خود و آگاهی که به دردها و مصیبت‌های جامعه عرب در زمان پیامبر (ص) دارد، که معانی را به خوبی درک می‌کند و درد و رنج شاعر را به خوبی لمس می‌کند. یعنی با نظامی از قراردادهای آشکار، منطقی و اجتماعی مواجه هستیم که دلالت بر کارکرد ارجاعی زبان دارد.

۲-۲. کارکرد عاطفی

این کارکرد روابط میان پیام و فرستنده را بیان می‌کند. هنگامی که ما به کمک زبان با هر شیوه دلالتی دیگر ارتباط برقرار می‌کنیم، اندیشه‌هایی را در باب اهمیت مرجع پیام بیان می‌کنیم. اما در عین حال می‌توانیم نگرش‌مان را درباره آن موضوع هم ابراز کنیم و بگوییم: آن پدیده به نظر ما خوب است یا بد، زشت است یا زیبا. ولی نباید تجلی خودانگیخته احساسات، شخصیت، خاستگاه اجتماعی و ... را، که صرفاً نمایه‌های طبیعی هستند، با استفاده‌ای که می‌توان به منظور ارتباط از آن‌ها کرد، یکسان قلمداد کرد. به اعتقاد گیرو کارکرد ارجاعی و کارکرد عاطفی هم‌زمان شالوده‌های مکمل و رقیب در امر

ارتباط هستند، به طوری که غالباً از «کارکرد دوگانه زبان» سخن می‌رود: یکی کارکردی معرفت‌شناختی و عینی (رمزگان منطقی) و دیگری احساسی و ذهنی (رمزگان زیبایی‌شناختی). این دو کارکرد متضمن دو نوع رمزگذاری بسیار متفاوت هستند که از این میان، کارکرد دوم در تنوع سبکی و در دلالت‌های ضمنی ریشه دارد (گیرو، ۱۳۹۹: ۵۵). این کارکرد در دو موضوع مشترک در شعر دو شاعر متجلی است:

۱-۲-۲. تقدیم‌نامه به یاران

شاملو و میهوبی هر دو شعرهایی در تقدیم به دوستان و شاعران داشته‌اند. مطالعه و تطبیق این نوع شعرها دیدگاه‌های مشترک و مختلف شعر دو شاعر را تا حدودی روشن می‌سازد. شاملو در سروده «خطابه‌ای آسان، در امید» خطاب به «رامین شهروند» می‌گوید:

وطن کجاست که آوازِ آشنای تو چنین دور می‌نماید؟ / امید کجاست / تا خود / جهان / به قرار / باز آید؟ / هان، سنجیده باش / که نومیدان را معادی مقدر نیست! (شاملو، ۱۳۸۴: ۵۴).

شاملو در این سروده از عواطف خود نسبت به دوست همفکرش بهره می‌گیرد؛ لذا پیکان پیام به سمت نقش عاطفی آن جهت‌گیری می‌کند. شاملو از رهگذر ساختار پرسشی «وطن کجاست؟» عدم تعلق آب و خاک کشور خویش به روشنفکران را فریاد می‌زند. به عبارتی دیگر؛ میهن برای روشنفکران منتقد سیاست‌های موجود، جایی برای ماندگاری باقی نگذاشته است و به تعبیر جامعه‌شناختی، شاهد فرار مغزها از میهنی هستیم که اندیشه‌های خود را به دلیل ظروف سیاسی نمی‌توانند در ظرف میهن بریزند؛ لذا مجبور به ترک میهن شده‌اند و صدایشان از ورای مرزها شنیده می‌شود. در بخشی دیگر از سروده می‌نگارد: «امید کجاست... جهان به قرار باز آید؟» در اینجا نوعی نگاهی امیدوارانه بر شعر غالب می‌شود و شاعر هر چند امید را در بطن جامعه می‌بیند، اما امید را تنها سبب آرامش جهان می‌انگارد؛ لذا دوست خود را دعوت به امیدواری می‌کند این امیدواری است که معاد و وصال را ممکن می‌سازد.

افزون بر این در حقیقت شاعر با به کارگیری رمزگان تقابلی «ناامیدی و امید به اصلاح جامعه» که به نوعی این رمزگان، گونه‌ای از نشانه‌شناسی زیبایی‌شناختی می‌باشد، و این نوع نشانه‌شناسی جزء کارکرد احساسی زبان است، اصلاح جامعه را نشانه گرفته است و به نوعی شاعر با این تصویرسازی به دنبال برانگیختن عواطف خواننده و در نتیجه دعوت به امید برای بهبود شرایط است، بنابراین نوع کارکرد زبانی، عاطفی است. میهوبی نیز در سروده «هارون» که آن را به دوستی سودانی تقدیم نموده است،

چنین می‌سراید:

لیتینی ألقاه من بعد ثلاثين سنة ربما ألمح طفلاً .. / أو بقايا سوسنة/ ربما يأتي كطير سرمدی/ من رماد الأمكنة/ لیتینی
أعرف من يعرف هارون/ فأهدیه تحياتي/ وشینا من حکایاتی/ وأحلامي الحزینة/ ربما ألمحه في شارع النیل وحیداً/ أو علی
جسر المدینة/ ربما يعرفني.. (میهبوی، ۱۳۹۵: ۱۷۰-۱۶۸).

(ترجمه: ای کاش! بعد سی سال، او را ببینم / شاید سایه‌ای بر من افکند... / یا باقی مانده‌ای از گل سوسنی /
شاید همچون پرنده‌ای جاودانه فرارسد / از خاکستر مکان‌ها / ای کاش! کسی را می‌شناختم که با هارون آشنا
باشد / تا درودها / برخی حکایت‌ها / و رویاهای غم‌انگیز خود را به او اهدا کنم / شاید او را برای مدت کوتاهی /
در شارع النیل یل روی یک پل در شهر خارطوم / تنها ببینم.)

میهبوی در قصیده «هارون» که آن را به یکی از دوستان سودانی خود تقدیم نموده است، از نظر
حدیث نفس با خود به گفتگو می‌نشیند و آرزوی ۳۰ ساله ملاقات دوست محبوب خود را بر روی
کاغذ می‌آورد. شاعر آرزو دارد که ای کاش، یکی از آشنایان هارون را می‌شناخت تا سلام و درود و
آرزوها و غم‌هایی را که در سینه دارد، با او در میان بگذارد. در این سروده، جهت‌گیری پیام به سمت
شاعر است. از رهگذر واژه‌های هم‌نشین شده، احوال و نجوای درونی شاعر، احساس می‌شود. از آن
جایی که شاعر، افزون بر کاربرد فراوان ضمائر متکلم و استعمال واژه‌هایی؛ همچون «لیتینی» و «المحه»
که نشانگر «من» هستند؛ از آرزوی خود در دیدار دوستانه، کودکانه و نوستالژیک با دوست خود
می‌گوید و در این سروده باید مضمون و محتوای شعر را در ارتباط با گوینده کشف کرد که میهبوی به
نجوا و احساس نسبت به دیدن دوستش هارون روی می‌آورد. لذا نوع کارکرد زبانی، عاطفی است تا از
طریق این کارکرد و احوال و نجوای درونی شاید بتواند احساسات دوستان هارون را برانگیزد تا اینکه
پیام غم دوری را به هارون برساند.

۲-۲-۲. بازخوانی شخصیت مسیح

حضرت مسیح (ع) یکی از مهم‌ترین شخصیت‌های مذهبی است که مفاهیم شاعرانه و خیال‌انگیز
فراوانی در ادبیات به ایشان اختصاص یافته است. روایت مونولوگ‌های مسیح در شعر هر دو شاعر،
پژواک گفتگوهای درونی انسان خردورز، متعهد و اجتماعی است که خویش را در راه تعهدات و
آرمان‌هایش فدا می‌کند، تا جان کلام و پیام خود را به دیگر انسان‌ها تسری بخشند. میهبوی با بازخوانی
این شخصیت چنین می‌گوید:

کأني إذا جئت .. / أحصي الدقائق / لأفرح .. / غير قلب يفكر في موعد للذهاب / كنت وحدي / علی شاطئ البحر / كنت
كما نورس تائه / بين موج وريح / وكنت شبيهاً بـ "همغواي" / وكنت كظل المسيح / وحيداً .. (میهبوی، ۲۰۰۸: ۹۷-۹۶).

(ترجمه: گویا وقتی که من می‌آیم.../ دقیقه‌ها را می‌شمرم/ تا خوشحال شوم.../ غیر از قلبی که به هنگام رفتن فکر می‌کند/ تنها بودم/ کنار ساحل دریا/ همانند مرغ دریایی گم شده‌ای بودم/ بین موج و طوفان/ و شبیه همینگوی بودم/ و مانند سایه مسیح/ تنها بودم.)

در این سروده، جهت‌گیری پیام به سمت گوینده و کارکرد زبانی از نوع احساسی و ذهنی است. شاعر از تنهایی و سرگردانی خود «نماد و نماینده انسان معاصر» سخن می‌گوید؛ از این روی عنصر عاطفه بر عناصر دیگر زبانی چیره شده است. واژگانی همچون کائی لافرح... میعاد قلبی و روحی در زمینه‌های معنایی قرار می‌گیرند تا تاریکی زمان و نابسامانی دوران و تنهایی مصلحان را به نمایش بگذارد. شاعر نوک پیکان و عناصر زبانی هماهنگ شده در کنار همدیگر را به سمت خود می‌گیرد و از خود برای مخاطبان می‌گوید و آمال خویش را با آمال شخصیت دینی مسیح (ع) و شخصیت ادبی همینگوی در هم می‌آمیزد و آلام تنهایی خود را از تنهایی مسیح (ع) در تاریخ و سختی‌ها و رنج همینگوی می‌گذراند تا اندیشه‌های اصلاح‌گونه را در بطن تنهایی، سختی و غربت به نمایش بگذارد. در این سروده، عاطفه شاعر از رهگذر عبارات «کنت وحدی» و «کما نوره تائه» و «وحیداً» عواطفی زخمی را برای خوانندگان به نمایش می‌گذارد و این زخم‌ها را با مخاطبانش شریک می‌شود. شاعر نه تنها از رهگذر واژگان، بلکه از رهگذر هنر سازه و بکارگیری علائم سجاوندی (.....) نقش عاطفی زبان را برای مخاطبان باز می‌تاباند.

نقطه‌های آخر این واژگان، مسیر ناپیدای رفتن شاعر و دور از دسترس بودن پدیده‌ای به نام شادی و خوشحالی را به نمایش می‌گذارند. این نشانه (... بعد از واژه «وحیداً...» دوباره تکرار می‌شود تا تنهایی شاعر را از رهگذر هنر علامت‌گذاری به تصویر بکشد و خواننده را بیشتر در تجربه شعری خود درگیر سازد.

شاملو نیز با بازخوانی شخصیت مسیح (ع) می‌گوید: دیگر بار نالید: «- پدر، ای مهر بی‌دریغ، چنان که خود بدین رسالتم برگزیدی چنین تنهاییم به خود و انواده‌ای؟/ مرا طاقت این درد نیست/ آزادم کن آزادم کن، آزادم کن ای پدر!» (شاملو، ۱۳۹۲: ۹۱۸).

شاعر در این بخش از سروده، درد و رنج قهرمانان معاصر را از رهگذر شخصیت مسیح گذر می‌دهد و به این شخصیت جاودانه، کارکردی معاصر می‌بخشد. این بخش از سروده به دلیل اینکه جهت‌گیری پیام به سمت گوینده است از نقش عاطفی برخوردار است و دردهای نهفته در اندیشه و روان شاعر متعهد معاصر را از زبان مسیح و در گفتگوی عاطفی با پدر به تصویر می‌کشد. شاعر از

رهگذر طرح پرسش «چنین تنهایم به خود وا نهادی؟» پرسشی فلسفی، عمیق و دردناک از دلیل رنج و دردهای بشری را به تصویر می‌کشد؛ تصویری ژرف از آنچه تنهایی انسان بر روی کره خاکی نامیده می‌شود؛ تنهایی که شاعر آن را با خالق این جهان از طریق داد و فغان مطرح می‌سازد. آنچه قابل توجه است، تاثیر فراوان فرهنگ مسیحیت بر شاملو است؛ به گونه‌ای که باور به پدر و پسر و مصلوب شدن مسیح را که باورهای مسیحی‌اند، در شعرهای خود به تصویر می‌کشد.

از سوی دیگر؛ هر دو شاعر با کارکرد عاطفی زبان در پی همراهی احساسات خواننده با عواطف خود هستند، و با به کارگیری نماد «مسیح» در قالب رمزگان معرفت‌شناختی که به نوعی این رمزگان تداعی‌گر و یادآور تنهایی و درد و رنج مسیح است، رنج و تنهایی خود را به خواننده القا می‌کنند و با توجه به اینکه این رمزگان جزء نشانه‌شناختی منطقی است و نوع کارکرد زبانی عینی و ذهنی است، لذا نوع کارکرد ارتباطی زبان عاطفی می‌باشد.

۲-۳. کارکرد کنایی یا حکمی

این کارکرد، روابط میان پیام و گیرنده را مشخص می‌کند؛ زیرا هدف هر گونه ارتباطی ایجاد واکنش نزد گیرنده است. بنا بر دیدگاه گیرو، حکم می‌تواند عقل‌گیرنده یا احساس او را آماج خود قرار دهد. در نتیجه در این سطح هم می‌توان تمایزهای عینی-ذهنی و شناختی-احساسی را، که دو کارکرد ارجاعی و عاطفی را در مقابل هم قرار می‌دهند، مشاهده کرد. این کارکرد نقش بسیار مهمی در تبلیغات پیدا کرده است، آن‌جا که محتوای ارجاعی پیام در برابر علائمی که مقصود از آن‌ها برانگیختن احساسات مخاطب است و این کار یا از طریق شرطی کردن آن‌ها از راه تکرار انجام می‌گیرد یا از طریق ایجاد واکنش‌های احساسی ناخودآگاه در مخاطبان رنگ می‌بازد (گیرو، ۱۳۹۹: ۵۵). کاربرد این کارکرد در شعر دو شاعر با موضوع وطن پرستی متجلی است:

ألقوا بالثورة.../لاتخشوا عليها/شعبنا يحنو عليها/القوا بالثورة للشراع القوا/انها للشعب عتق/القوا لاتخشوا عليها/نصرنا بين يديها (میهوبی، ۱۹۸۸: ۴۸-۴۷).

(ترجمه: انقلاب را بیفکنید.../اتفاقی برای من نمی‌افند/مردم ما دلتنگ او شده‌اند/انقلاب را به خیابان‌ها بیفکنید/ که به مردم رهایی می‌بخشد/بیفکنید و بر او نهراسید/ پیروزی ما در دستان اوست.)

شاعر در مقطع اول و آخر این بخش از سروده، جهت پیکان پیام را از گیرنده به بافت پیام تغییر می‌دهد؛ بافت آزادی که وطن پرستان و تک تک اعضای جامعه این مسئله را قبول داشته و به اصالت و ارزش آن صحنه گذاشته‌اند. شاعر علاوه بر نقش ترغیبی زبان، نقش ارجاعی زبان را جهت ارجاع به

اصول اخلاقی یک ملت که آن انقلاب برای مفهوم بزرگ آزادی است به کار می‌گیرد؛ و آن نقش ارجاعی این است که نصرت و پیروزی یک ملت در روحیه انقلابی‌گری است.

به دیگر سخن؛ میهوبی افزون بر بازخوانی مردم به انقلاب بر دو اصل از اصول بنیادی وطن تاکید می‌ورزد؛ آزادی به عنوان بزرگترین سرمایه یک ملت و این که آزادی به هنگام زندانی شدن در چنگال دشمنان و دژخیمان، تنها از رهگذر انقلاب و براندازی حکومت جور امکان پذیر است. میهوبی بسیار شاعرانه این کارکرد زبانی را با کارکرد ترغیبی زبان به هم زنجیر کرده است، تا همزمان که بر ارزش‌هایی مانند آزادی و پیروزی علیه حکومت جور از کانال انقلاب سخن می‌گوید، مردم را نیز از رهگذر زبان شعری به ترغیب و تشویق وادارد. شاعر برای اثبات منطقی ارزش‌هایی؛ همچون ملت، آزادی و انقلاب، شخصیت مبارز «العربی بن مهیدی» فرا می‌خواند تا حال و آینده ملت را از رهگذر این شخصیت‌های جسور و انقلابی به گذشته گره بزند و حس و انگیزه وطن‌دوستی و عرق ملی‌گرایی را در وجود مخاطبان خود پروراند. از آن جایی که شاعر، از طریق دعوت به قیام و خیزش، با هدف دستیابی به آزادی و سایر ارزش‌ها، احساسات و عقل‌گیرنده را، توأمان با هم به تصویر می‌کشد لذا نوع کارکرد ارتباطی زبان، حکمی است.

شاملو نیز چنین می‌گوید: بگذار/ بر زمین خود بایستم/ بر خاکی از بُراده‌ی الماس و رعشه‌ی درد./ بگذار سرزمینم را/ زیر پای خود احساس کنم/ و صدای رویش خود را بشنوم: /رُپ‌رُپ‌ه‌ی طبل‌های خون را/ در/ چیتگر/ و نعره‌ی ببرهای عاشق را/ در دیلمان. (شاملو، ۱۳۹۲: ۸۱۰).

شاملو در این سروده، وطن‌دوستی و وطن‌خواهی را در مرکزیت شعر خویش قرار می‌دهد. وی با تکرار واژه «بگذار» حسرت و ناراحتی خویش را نسبت به تحصی آمال خود از وطن را بیان می‌دارد. وطن شاعر خاکش و اصالتش از الماس گران‌بها است؛ اما از نظر سیاسی و اجتماعی این میهن جغرافیایی، با درد و رنج و سختی آمیخته است. شاملو احساس توأمان خشنودی و ناخشنودی خود را با قرارگیری در تک تک نقاط وطنش به مخاطب القا می‌کند و رویش و حیات خویش را از زندگی و سرحالی و پویایی وطن می‌داند. در این سروده واژه «بگذار» که در ساخت دستوری در معنای التماس و حسرت به کار رفته است به این قطعه معنایی ترغیبی بخشیده است.

۴-۲. کارکرد زیبایی‌شناختی

نمونه برجسته کارکرد زیبایی‌شناختی را می‌توان در آثار هنری مشاهده کرد، جایی که مرجع پیام خود پیام است و این پیام دیگر ابزار ارتباط نیست، بلکه موضوع آن است. به باور گیرو هنر و ادبیات پیام

موضوع‌هایی را می‌آفرینند که به مثابه موضوع و ورای نشانه‌های بی‌واسطه‌ای که متضمن آن موضوع هستند، دلالت‌های خاص خود را دارند و به یک دستگاه نشانه‌ای خاص مانند دستگاه نشانه‌ای سبک‌پردازی، دال‌گردانی، نمادپردازی، نشانه‌شناسی زیبایی‌شناسی و... متعلق هستند (گیرو، ۱۳۹۹: ۵۶). کاربرد این کارکرد در دو موضوع زیر در اشعار دو شاعر نمایانگر است:

۱-۴-۲. به کارگیری نماد دین

هر دو شاعر از بینامتنیت دینی جهت بیان تجربه شعری خود بهره می‌برند؛ میهوبی «وضو» را درونمایه شعری خود قرار می‌دهد که پاکی را تداعی می‌کند. شاملو نیز نماز را نمادی جهت انجام راز و نیاز شاعرانه به کار می‌بندد. میهوبی می‌گوید:

أتوضأ - حين الليل - بضوء النجم القطبي / وأرقص في أعراس الطين / وأشكل من أحزان العشب جنائز أقوام وقبائل
في المنفى / وأجيب لأقرأ فاتحة التائبين (میهوبی، ۱۳۹۵: ۸۴).

(ترجمه: شباهنگام، زیر نور ستاره قطبی، وضو می‌گیرم / و در جشن‌های عروسی ساکنان زمین می‌رقصم / و در تبعیدگاه خویش / پیکر اقوام و قبایل در گذشته را با چوب می‌سازم / و با این حال می‌ایم تا برای شادی ارواح آنان فاتحه‌ای بخوانم.)

شاعر در سروده «فراشه بیضاء لربیع أسود» کارکرد ادبی جملات را بیشتر از دیگر کارکردها کانونی می‌سازد؛ زیرا شاعر از یک سو با کاربرد رمزگان بلاغی^(۴) که در ذیل نشانه‌شناسی زیبایی‌شناختی است؛ نور ستاره قطبی را از آب وضو استعاره می‌گیرد و با آن مسیر خویش را روشنایی می‌بخشد. از سوی دیگر، این جمله بیشتر از اینکه به بافت بیرونی «وضو گرفتن» و «ستاره قطبی» ارجاع دهد، به تجربه شاعرانه شاعر ارجاع می‌دهد و از وضو که عملی اسلامی است، مفهوم شعری پاکی و نقاوت را، در دل تاریکی شب، به عنوان نور و روشنایی می‌گیرد و تاریکی‌ها را پشت سر می‌گذارد و در عیدگاه مردمان زمین به رقص و پایکوبی بر می‌خیزد و می‌آید تا با خواندن فاتحه‌ای روح مردگان را شاد کند. بنابراین، نوع کارکرد شعری، کارکرد زیبایی‌شناختی است. شاملو نیز می‌گوید:

بشنو: گو یکی باشد معبد به همه دهر/ تا من آنجا برم نماز/ که تو باشی (شاملو، ۱۳۹۲: ۱۰۲۲).

شاملو، همچون میهوبی، در این سروده از مولفه‌های دینی در شعر خود به عنوان نماد دارای معنای معاصر، استفاده می‌کند. واژه‌های «معبد» و «نماز» در کنار همدیگر نمادهای دینی هستند که به زندگی اجتماعی و فرهنگی ارجاع می‌دهند. برخلاف میهوبی، تعبیر وی از نمادهای دینی مختص وطن خود و صرفاً دینی نیست. توصیف وی از معبد و نماز تأکیدی است بر نگرش فرا وطنی و فرا دینی شاملو. او

معبد را که شامل هر گونه عبادت گاهی می‌شود، به جای مسجد می‌نشانند. نماز نیز نمادی دیگر برای ایجاد گفتگو و شروع راز و نیاز با محبوب خویش است. شاملو در این جا این نماد را جهت وصال با محبوب خود به کار می‌گیرد و آن را به بافتی بیرونی ارجاع می‌دهد، تا از رهگذر خلاقیت شعری، این نماد را به زبان شعری خود تفسیر کند و آن را در خدمت خواسته‌های شاعرانه خود درآورد. در واقع، تجربه ژرف شاملو که نسبت به «معبد» و «نماز» که توصیف‌ناپذیر است، به واسطه رمزگان‌های هنری وصف می‌شوند، رمزگان‌هایی که جزء نظام‌های نشانه‌ای ساخت‌مندی هستند که می‌توان الگوی آن‌ها را در مناسک دینی مشاهده کرد تا معنای تلویحی مد نظر شاعر از این دو واژه، از رهگذر رمزگان‌های هنری^(۵) که جزء نشانه‌شناسی زیبایی‌شناختی هستند، درک شود. بنابراین، نوع کارکرد زیبایی‌شناسی در این بند نمود دارد.

۲-۴-۲. آزادی و زندان

عزالدین میهویی و احمد شاملو با عنوان شاعران سیاسی جهان عرب و ایران که کشورشان یکی از متلاطم‌ترین روزهای سیاسی را گذارنده با مفهوم آزادی و نقطه مقابل آن زندان، آشنایی نزدیکی داشته و این دو مفهوم را در شعر خود منعکس کرده‌اند. شاملو در سروده «از قفس» و میهویی در قصیده «السجن» نگاه خود نسبت به دنیا را نشان می‌دهند. میهویی زندان را که مانع آزادی است؛ به مانند گلستان توصیف می‌کند و شاملو دنیا را به مانند قفسی ابدی و آسمان را چون زندانی سرمدی می‌نمایاند و میهویی می‌گوید:

بعض الناس ينظرون الى السجن كأنه ليل لا ينتهي/ وبعض الناس ينظرون الى السجن كأنه القيامة/ وأنا واحد من الناس/ لكنني أرى السجن حديقة/ والورود كلامك يا سيدي الوزير. (میهویی، ۱۳۹۵: ۱۷۸).

(ترجمه: گروهی از مردم زندانبان را مانند شب بی‌پایان می‌دانند/ و گروهی دیگر زندان را همچون قیامت می‌پندارند/ و من هم یکی از همان مردم هستم/ با این تفاوت که من زندان را گلستان می‌دانم/ و سخنان شما را گل‌های آن/ سرورم! جناب آقای وزیر!)

شاملو نیز می‌سراید: در مرز نگاه من/ از هر سو/ دیوارها/ بلند/ دیوارها/ چون نومی‌دی/ بلندست. / آیا درون هر دیوار/ سعادت است/ و سعادت‌مندی/ و حسادت؟ -/ که چشم‌اندازها/ از این گونه/ مشبک است،/ و دیوارها و نگاه/ در دوردست‌های نومی‌دی/ دیدار می‌کنند،/ و آسمان/ زندانی‌ست/ از بلور؟ (شاملو، ۱۴۰۱: ۶۱).

در این سروده، شاملو نگاه خود به دنیا را که سرشار از یاس و شکایت است، به تصویر می‌کشد؛ از

نگاه او، دنیا‌زدانی بیش نیست و آسمان را جز زندانی بلورین نمی‌توان تصور نمود. مشخص است که هیچ کدام از این عبارات‌ها را به بافت خارجی ارجاع نمی‌دهند؛ چرا که زندانی که مانع آزادی است در حقیقت نمی‌تواند گلستان و نیز آسمان زندانی جاودان باشد و این شیرینی توصیفی شاعرانه از تعلق هویتی شاعر به وطن خود و ارزش عاطفی وطن نزد اوست و از آن جایی که زندان و آسمان معنایی ضمنی یا تلویحی دارند و مبتنی بر رمزگان‌های درونی شده و پویای اجتماعی هستند و به نوعی این رمزگان‌ها جزء نشانه‌شناسی زیبایی‌شناسی هستند و معنای آن‌ها در بافت درونی شعر قابل دریافت است لذا کارکرد زبانی، از نوع کارکرد زیبایی‌شناسی است.

میوه‌ی اما نگاهش سرشار از امیدواری است، هرچند اصل زندانی بودن انسان دغدغه‌مند معاصر را انکار نمی‌کند، ولی او با این زندان سر سازگاری دارد؛ هرچند میوه‌ی نگاه مردمانش به زندان را همان نگاه نومیدانه و سیاه به تصویر می‌کشد. از آن جایی که تفاوت نگاه دو شاعر به زندان، با دریافت اولیه و بافت خارجی قابل درک نیست و در این تصاویر شعری با نظامی از نشانه‌های تلویحی و نهانی روبرو هستیم لذا با یک نظام زیبایی‌شناسی یا نظام هرمنوتیکی مواجه هستیم و کاربرد رمزگان تخیل^(۶) در این دو قطعه که جزء نشانه‌شناسی زیبایی‌شناسی است به اشکال متنوع در فرهنگ دو شاعر دیده می‌شود که این کهن‌الگو آشکارا در هنر مدرن وجود دارند و در ناخودآگاه مدرن شعرا تأثیر می‌گذارد که با وجود نشانه‌شناسی زیبایی‌شناسی در شعر دو شاعر، نوع کارکرد زبانی، زیبایی‌شناسی است.

اما مهم‌ترین دلیل تفاوت این دو نگاه به زندان را می‌توان به وجود فلسفه زندگی پشت سر دو شاعر که در ناخودآگاهشان تأثیر گذاشته، بازگرداند، شاملو به نوعی با وضعیت موجود همراه می‌شود، هرچند این وضعیت را نمی‌پسندد و آن را نقد می‌کند؛ اما خود را در دایره این تقدیر مجبوس نمی‌داند و به نوعی چراغی روشن را فراروی وضعیت نابسامان خود نمی‌بیند. میوه‌ی با تمام رنج‌ها و سختی‌هایی که در جهان عرب مشاهده کرده است، اما آینده را فراروی آزادی ملت‌های ستمدیده به ویژه ملت ستمدیده فلسطین روشن می‌بیند. شاید تفاوت نگاه دو شاعر به زندان، به این دلیل باشد که میوه‌ی، برخلاف شاملو، آزادی کشورش از یوغ استعمار را مشاهده کرده است و این بار نیز زندان و سیاهی هر چه قدر طول بکشد، نمی‌تواند به قیامتی تمام نشدنی تبدیل شود.

۲-۵. کارکرد هم‌دلی

هدفی که بر این کارکرد مترتب است؛ برقراری، حفظ یا توقف ارتباط از طریق نشانه‌شناسی زیبایی‌شناسی است. نشانه‌هایی واجد چنین کارکردی هستند که نقش‌شان اساساً برقراری، ادامه یا قطع

ارتباط، حصول اطمینان از برقراری جریان ارتباط، جلب توجه مخاطب یا حصول اطمینان از هوشیاری است. بنا بر دیدگاه گیرو، کارکرد هم‌دلی نقشی بسیار مهم در تمامی اشکال ارتباط دارد: مناسک، تشریفات، مراسم، خطابه‌ها، نطق‌ها، گفتگوهای عاشقانه که در آن‌ها محتوای ارتباطی اهمیتی به مراتب کم‌تر از نفس حضور شخص و تأیید عضویت وی در گروه دارد. در این کارکرد ارتباطی، واژه‌ها و حرکت‌های واحد تکراری و داستان‌های واحدی تعریف می‌شوند؛ این باعث می‌شود که ارتباط برای فرد بیگانه بی معنا و برای کسی که در آن مشارکت دارد و حرف‌ها به او مربوط می‌شوند جالب باشد؛ اما به محض اینکه گفتگو به او ربطی نداشته باشد، ارتباط برای او هم کسل کننده می‌شود (گیرو، ۱۳۹۹: ۵۶). نمونه این کارکرد در اشعار شاملو و میهوبی در قالب گفتگو و پرسش و پاسخ نمایان است: گفتگو به عنوان یک شیوه، خود نشان یک تحول در اندیشه است. نشانگر اندیشه‌ای اجتماعی است قادر و حاضر به درک حضور دیگری؛ آن دیگری که لزوماً مانند او نمی‌اندیشد. پس دو طرف مکالمه، به نوعی به تساهل و مدارا می‌رسند و این یعنی رسیدن به آزادی و دموکراسی. ارج نهادن به انسان و آزادی از بن‌مایه‌های اصلی اشعار عزالدین میهوبی و شاملو است که در واقع کارکرد گفتگو، آن را تقویت می‌کند. عزالدین چنین می‌سراید:

من أنت؟/أنا جرح/والأرض؟/سلوا جرحي؟ كم عمرک؟/لم أولد؟/عنوانک؟/في جراحي؟/من زوجک؟/عذراء؟/والطفل؟/من الجرح (میهوبی، لاتا، ۷۸).

(ترجمه: کیستی؟/ من زخم هستم/ نام سرزمین؟/ از زخمم پرسید/ چند سال سن داری؟ متولد نشدم/ آدرست؟/ درون زخم‌هایم/ همسرت کیست؟/ باکره‌ام/ این پسر کیست؟/ از زخمم متولد شده است.)

میهوبی در این سروده، رنج و سختی فلسطینی‌ها را در تجربه شعری خود به تصویر می‌کشد و از رهگذر طرح سوالات پیاپی، فرستنده پیام از رسیدن پیام و ادامه ارتباط اطمینان می‌یابد. پرسش‌ها چهار زمینه هویتی، وطنی، شخصی و خانوادگی را شامل می‌شود که همگی به ادامه ارتباط کمک می‌کنند. نکته قابل توجه اینکه سوال‌ها کوتاه و انتظار پاسخی مفصل از مخاطب می‌رود؛ اما مخاطب با کوتاه‌ترین پاسخ به پرسش‌ها واکنش نشان می‌دهد و راه ارتباط را به سمت خواسته‌های وطنی و ملی خود تغییر می‌دهد. به دیگر سخن، شاعر از رهگذر مکالمه فرضی که به نوعی جزء رمزگان تخیلی که در ذیل نشانه‌شناسی زیبایی‌شناختی است؛ میان نماینده جامعه جهانی و یک فلسطینی و از رهگذر دو اسلوب پرسش و پاسخ و اسلوب حکیم به بیان دردها و رنج‌های فلسطینیان برآمده و فلسطینی‌ها را از حقوق عادی خود مانند هویت، وطن، زندگی و خانواده محروم معرفی می‌کند. شاملو نیز در سروده

«شعری که زندگی است» می‌سراید:

«همراه من بیایید، هم‌شهری عزیز! / دنبال‌تان سه روز تمام است / در به‌در / همه جا سرکشیده‌ام!» / «دنبال من؟! / عجیب است! / آقا، مرا شما / لابد به جای یک کس دیگر گرفته‌اید؟» / «نه جانم، این محال است: / من وزن شعر تازه‌ی خود را / از دور می‌شناسم» (شاملو، ۱۳۹۲: ۱۴۰).

این سروده از یک سو، گفتگوی میان دو نفر را به تصویر می‌کشد و از این جهت می‌توان عناصر زبانی همدلانه را در آن پیدا کرد. از سوی دیگر، با بهره‌گیری از رمزگان تخیلی که در ذیل نشانه‌شناسی زیبایی‌شناختی است؛ شاعر گفتگوی خیالی با یکی از عابران کوچه و بازاری محله را مجسم کرده است بنابراین، کارکرد زبانی، از نوع کارکرد همدلی است. به نوعی می‌توان گفتگو را بنیاد و محور شاعرانگی شاملو به شمار آورد؛ چرا که گفتگو جزء قواعد زیربنایی سرایش شعری نزد شاعر است و به گونه‌ای ایفاگر نقش متعهدانه شاعر در قبال جامعه است؛ نقشی که شاملو معتقد است، گفتگو باید شعر برگرفته از ادبیات همین مردم کوچه و بازار باشد تا بتوان با آنان ارتباط برقرار کرد. شاملو مکالمه را با بهره‌گیری از تکنیک‌های داستان‌نویسی مدرن از همدیگر جدا می‌کند؛ با گذاشتن خط تیره در آغاز سخنان شاعر و آغاز سخنان کسی که نماینده جامعه دریافت‌کننده شعر شاملو است، مکالمه را به دو بخش بین دو طرف (شاعر و مخاطب) تقسیم می‌کند. شاعر با استفاده از گیومه، به نوعی کارکرد همدلی شعر را برجسته می‌کند؛ چون چنین می‌نمایاند که ارتباط بین دو نفر با آن نیز با نقل قول مستقیم صورت گرفته است.

شاعر در جمله نخست که اگر آن را در زنجیره همنشینی کلام قرار دهیم به نثر نوشتاری تبدیل می‌شود، سخن را از خود آغاز می‌کند. شاملو شاعر مردمی است که بن‌مایه‌های واژگانی و جملات زبانی خود را از ریشه فرهنگ زیسته خویش می‌گیرد. او با عبارت «همراه من بیایید» مخاطب را تشویق به پاسخ و ایجاد ارتباط می‌کند. شاعر با بهره‌گیری از پاره‌گفتار «همشهری عزیز» مخاطب را به همدلی با خویش تشویق می‌کند و با «عزیز شمردن و همشهری خود دانستن» او را به سمت خود متمایل می‌سازد. شاملو با عبارت «دنبال‌تان...» علاوه بر پاسخ، پرسشی را در ذهن مخاطب تشکیل می‌دهد که مخاطب را کنجکاو کرده و وادار به پاسخگویی می‌کند؛ لذا امر ارتباط به بهترین شکل منعقد می‌شود. مخاطب نیز با کاربرد عبارت پرسشی و در عین حال تعجبی «دنبال من؟» تعجب خود را از سخنان شاعر ابراز می‌دارد و این تعجب به گونه‌ای راه را برای ادامه ارتباط هموار می‌سازد، اما عبارت‌های بعدی مانند «عجیب است! آقا...» در برابر «همشهری عزیزم» که ناشناخته بودن شاعر نزد مخاطب را به

تصویر می‌کشد. همچنین جمله «لابد به جای یک کس دیگر...» به نوعی مسیر اولیه ارتباط را فرا روی گوینده می‌بندد. با وجود این، همین اظهار شگفتی و پرسش نخست مسیر را برای ادامه گفتگو باز می‌کند به گونه‌ای که شاعر را به توضیح بیشتر در جهت شفافیت ماجرا مجبور می‌کند.

۶-۲. کارکرد فرازبانی

هدف از کارکرد فرازبانی، روشن کردن معنای نشانه‌هایی است که گیرنده آن‌ها را نمی‌فهمد. برای این منظور کلمه‌ای را در گیومه می‌گذارند یا توضیح می‌دهند. به اعتقاد گیرو، انتخاب میانجی یا رسانه به کارکرد فرازبانی مربوط می‌شود و غالباً عنوان یک اثر هنری بیشتر به رمزگان برگزیده شده باز می‌گردد تا به محتوای پیام. بنابراین، کارکرد فرازبانی نشانه را به رمزگانی ارجاع می‌دهد که این نشانه معنی‌اش را از آن گرفته است (گیرو، ۱۳۹۹: ۵۷). این کارکرد در اشعار دو شاعر در موضوع (منطق مردمان سرزمین دو شاعر) این گونه متجلی است:

شاملو و میهویی، منطق مردمان معاصر را منطقی واژگونه به تصویر می‌کشند. معاصران و مردمان دیار هر دو شاعر، دارای منطقی هستند که در اثر خودخواهی و در سایه استبداد حکومتی، ارزش‌های اخلاقی را به کلی وارونه می‌نمایند. در این دیار، شجاعت، آزادی، بزرگ‌منشی و والایی با ترازوهای مادی سنجیده می‌شوند. شاملو در سروده «قصدم آزار شماست» از دفتر «آیدا، درخت، خنجر و خاطره» این گونه می‌سراید:

اکنون که زیر ستارهٔ دور/بر بام بلند/مرغ تاریک است/که می‌خواند، -/اکنون که جدایی گرفته
سیم از سنگ و حقیقت از رؤیا،/و پناه از توفان را/بردگان فراری/حلقه بر دروازه‌ی سنگین زندان
اربابان خویش/باز کوفته‌اند،/و آفتابگردان‌های دو رنگ/ظلمت گردان شب شده‌اند،/و مردی و مردمی
را/همچون خرما و عدس به ترازو می‌سنجند/با وزنه‌های زر،/و هر رفعت را/دستمایه/زوالی‌ست،/و
شجاعت را قیاس از سیم و زری می‌گیرند/که به انبان کرده باشی (شاملو، ۱۴۰۱: ۴۱). میهویی نیز
می‌سراید:

في بلادی... / منطق الأشياء/ مقلوب/ وفکر الناس/ مغلق/ یضحک العاقل/ حتی... / وهو یغرق! (میهویی، ۱۳۹۵: ۲۰۰).

(ترجمه: در دیدار من منطق هر چیزی وارونه است و فکر مردمان بسته/عاقل هم می‌خدد حتی زمانی که در حال غرق شدن است.)

شاعر، آفتاب‌گردان‌های دوران را که نماد انسان‌های دارای ارزش‌های دوگانه هستند؛ این گونه

تیین می‌کند که انسان‌هایی هستند که خورشید اقبال از هر سوئی به درخشیدن و تابیدن بگیرد، آن‌ها نیز به آن سو روی می‌گردانند؛ انسان‌هایی که عیارشان به مانند خرما و عدس با ترازوی زر سنجیده می‌شود و انسانیت تنها با قیاس زر و سیم محاسبه می‌شود و این از منطق جامعه‌ای است که شاملو در آن می‌زیسته است. میهوبی نیز بسیار صریح‌تر از شاملو منطق هر چیزی در دیارش را وارونه می‌داند. اندیشه مردمان دیار را در این سیستم وارونه به نمایش می‌گذارد و اندیشه مردمان جامعه خود را این گونه تبیین می‌کند که انسان‌های عاقل و دارای ارزش اخلاقی نیز نسبت به همه چیز با خنده روبرو می‌شوند و این انسان‌های عاقل نیز از منطق درستی در رویارویی با پدیده‌های دیار خود استفاده نمی‌کنند.

با توجه به اینکه کارکرد فرازبانی بیشتر نقش تبیینی دارد و به توصیف زبان می‌پردازد، کاربرد این کارکرد در شعر اندک به چشم می‌خورد؛ لذا با وجود اینکه در هر سروده‌ای ما شاهد کارکردهای شعری و عاطفی هستیم؛ کمترین جایگاه را برای کارکرد فرازبانی یافتیم.

۳. نتیجه‌گیری

در این پژوهش به صورت کلی نگاهی به کارکردهای ششگانه زبان بر اساس نظریه گیرو که وام گرفته از نظریه ارتباط یا کوبسن است در اشعار شاملو و میهوبی داشتیم. تلاش نمودیم برای هر یک از کارکردهای زبانی، چند نمونه تطبیقی را آورده و تا حد امکان این نمونه‌ها را در موضوعاتی مشابه و همانند همدیگر بیان نماییم. کارکردهای عاطفی، ادبی، همدلی و ارجاعی بیشترین بسامد را به خود اختصاص داده‌اند؛ چرا که این کارکردها همخوانی بیشتری با متون ادبی دارند و خود را با انواع شعرها هماهنگ می‌سازند و شعر دارای خلاقیت زبانی و آفرینش خیال، کارکرد ادبی و شعری را در بهترین وجه خود به نمایش می‌گذارند که در این زمینه ما شاهد نمونه‌های مختلفی در شعر دو شاعر هستیم. هر چند ساختارهای زبانی و گزینش هنر سازه‌های بیانی در شعر دو شاعر مختلف است چون زبان دو شاعر با همدیگر متفاوت است و هر زبانی از چند و چون هنری ویژه خود برخوردار است؛ هر چند نمی‌توان منکر جهانی‌های زبان شد؛ یعنی مشترکاتی که در تمامی زبان‌ها وجود دارند. کارکرد عاطفی در اشعار دو شاعر به دو صورت کارکرد عینی و احساسی در قالب نشانه‌شناسی منطقی و زیبایی‌شناختی در پرتو بازخوانی شخصیت مسیح (ع) و نامه به یاران متجلی است و نیز این کارکرد به دلیل همسویی و هماهنگی زبان شعری با خیال و عاطفه شخصی شاعر و بازنمایی جهان از دیدگاه شعری ویژه شاعر، در سروده‌های هر دو شاعر نمود بسیار پررنگی دارد، اما نوع کاربرد این کارکرد نزد دو شاعر متفاوت است که نشانگر بینش متفاوت و گاه مختلف دو شاعر به جهان پیرامونی خودشان است. کارکرد

همدلی نیز از نقش‌های پرکاربرد در سروده‌های دو شاعر به شمار می‌رود. هر دو شاعر با بهره‌گیری از رمزگان تخیلی که در ذیل نشانه‌شناسی زیبایی‌شناختی است؛ در شعر خود همدلی با مردم را به صورت مکالمه فرضی با یکی از عابران کوچه و بازاری محله و نیز فلسطینیان متجلی کرده‌اند، کارکردی که به شاعر اجازه می‌دهد تا با ادامه ارتباط زبانی یا قطع آن حس و حال خود نسبت به مخاطبش بنمایاند، اما به دلیل نگاه مختلف دو شاعر به مقوله وطن و طبیعت کارکرد زبانی نزد این دو شاعر تفاوت‌هایی به خود دیده است.

کارکرد ارجاعی نیز به دلیل ساختار پیچیده شعر معاصر که در خود انواع و اقسام بینامتنیت‌های تاریخی و فرهنگی و... را تداعی می‌سازد، به فراوانی در شعر دو شاعر نمود پیدا کرده است. در این زمینه سخن از شخصیت‌های تاریخی و دینی، مهم‌ترین نمودهای کارکرد ارجاعی زبان هستند که آگاهی شناختی و معرفتی خوانندگان نسبت به این شخصیت‌ها نقش زیادی در فهم لایه‌های پنهانی این کارکرد در شعر دو شاعر دارد. این کارکرد در قالب نشانه‌شناسی منطقی (رمزگان معرفت‌شناختی) است که آگاهی شناختی و معرفتی خوانندگان نسبت به این شخصیت‌ها نقش زیادی در فهم لایه‌های پنهانی این کارکرد در شعر دو شاعر دارد. لازم به ذکر است که بنا به دلایلی؛ از جمله تمایز دینی دو شاعر این شخصیت‌ها به گونه‌ای متفاوت در اشعارشان متجلی است؛ به دلیل مسلمان بودن میهوبی، در شعر وی حضرت مریم (ع) نماد التیام رنج‌ها و دردها است، اما شاملو چون تفکر و بینشش برگرفته از مسیحیت است به ویژگی باکره بودن حضرت مریم (ع) توجه دارد. همچنین شخصیت مریم (ع) نزد شاملو، نمود بیشتری از دیگر شخصیت‌های دینی دارد که وام گرفته از فرهنگ و تمدن مسیحیت است، اما در شعر میهوبی شخصیت حضرت یوسف (ع) و حضرت محمد (ص) نیز به چشم می‌خورند که بیشتر در بستر متون اسلامی شکل گرفته‌اند. کم‌ترین استفاده نیز برای نقش فرازبانی است، چرا که کارکرد فرازبانی به دلیل ماهیت درون‌زبانی‌اش، یعنی توصیف زبان از زبان، بیشتر در فرهنگنامه و کتاب‌های توصیف مصطلحات وجود خواهد داشت و در شعر کم‌ترین نمود را به خود اختصاص داده است و شعر این دو شاعر نیز از این قاعده مستثنا نیست. این کارکرد در شعر میهوبی و شاملو به صورت ارزش‌های واژگونه‌ای که مردمان جامعه را در بر گرفته، تبیین شده است.

۴. پی‌نوشت‌ها:

(۱). عزالدین میهوبی متولد ۱۹۵۹ م روزنامه‌نگار، شاعر، رمان‌نویس و وزیر فرهنگ الجزایر و شاعری نام آشنا است که در مرزهای کشور خویش محصور مانده است؛ بلکه با خلق آثار ارزشمند هنری، در عرصه شعر و

ادب عربی و با اهتمام ویژه به تحولات زمان و رویدادهای مهم جهان، به چهره‌ای بین‌المللی تبدیل شده است. بسیاری از سروده‌ها و آثار ادبی این شاعر ارجمند، به زبان‌های دیگر مانند انگلیسی، فرانسه، ایتالیایی و چینی ترجمه شده است که به منظور رعایت اختصار، به دو مورد از آن‌ها اشاره می‌شود: «شمعی برای کشورم» ترجمه شده به انگلیسی و مجموعه اشعار «کالیغولا یرسم غرنیکا الرایس» ترجمه شده به زبان‌های فرانسوی و انگلیسی. شاملو نیز متولد ۱۳۰۴ش و متوفی ۱۳۷۹ش متخلص به الف. بامداد و الف. صبح است.

(۲). یکی از سطوح پر کاربرد در نظریه گپرو بررسی رمزگان‌های معرفت‌شناختی است که نقش معرفتی در متن ایفا می‌کنند. این رمزگان‌ها به عنوان ساز و کار زبانی به دنبال خلق بینش، نگرش و معرفت در نزد خواننده یا گیرنده است. این رمزگان‌ها نظام‌های زبانی هستند که در متون مختلف تنیده شده‌اند و به دنبال خلق بینش یا زنده کردن معرفتی هستند که خواننده نسبت به آن ناآشنا نیست این رمزگان‌ها عمدتاً نقش واسطه دارند و تداعی کننده یک معرفت هستند از جمله رمزگان‌های شناختی بر اساس نظریه گپرو و کهن الگوها و سمبل‌هایی هستند که به نوبه خود نقش معرفتی خاص خود را دارند و در متن تنیده قصیده به دنبال تداعی، یادآوری و خلق معرفت هستند (گپرو، ۱۳۹۹: ۱۱۰).

(۳). انسان با دو گروه از تجربه سر و کار دارد: عقلی-عینی-ذهنی-عاطفی. در گروه نخست رمزگان‌هایی که رابطه انسان‌ها را واکاوی می‌کنند، از نوع فنی-منطقی هستند. در حقیقت رمزگان‌های منطقی با رابطه علی و معلولی پدیده‌ها سر و کار دارند. نشانه‌های زیبایی‌شناختی نیز به خاطر منش شمایی‌شان بسیار کم‌تر از نشانه‌های منطقی قراردادی هستند و بسیار کم‌تر از آن‌ها رمز پرداخته و اجتماعی شده‌اند البته این نشانه‌ها قراردادی و گاه بسیار قراردادی‌اند، اما قرارداد در آن‌ها هرگز خصوصیت محدود کننده، مطلق و عام نشانه‌های منطقی ندارد. اگر حد نهایی آن را در نظر بگیریم، باید بگوییم که نشانه زیبایی‌شناختی خود را از قید هر گونه قرارداد می‌رهاند. (همان: ۱۲۷).

(۴). رمزگان‌های بلاغی و نوشتارها نظام‌هایی قراردادی‌اند؛ مثل تشبیه انسان شجاع به شیر (همان: ۱۲۷).

(۵). رمزگان‌های هنری بی آن‌که در قلمرو منطق قرار بگیرند، باز نمایاننده امر ناشناخته‌اند؛ ابزارهایی‌اند برای درک امور نادیدنی، وصف ناپذیر، نابخردانه و به طور کلی برای درک تجربه روانی انتزاعی از رهگذر تجربه انضمامی معناها. ظهور روانکاوی و مفهوم ناخودآگاه فردی و جمعی از این حیث تأثیری بی‌چون و چرا در این زمینه داشته است. تحلیل ژرفانگر نشان می‌دهد که نشانه‌ها که به ظاهر مبهم و بی‌ثبات هستند، در ساختارهایی منسجم ریشه دارند در رمزگان‌هایی که شالوده آن‌هایند و به آن‌ها ارزش می‌بخشند (همان: ۱۲۸).

(۶). رمزگان‌های تخیل به اشکال بسیار متنوع در تمامی فرهنگ‌ها دیده می‌شود. این رمزگان‌ها آشکارا در هنر مدرن وجود دارند. روان‌کاوی جدید نشان می‌دهد که این رمزگان‌ها به شکلی پنهان در ناخودآگاه مدرن باقی مانده‌اند (همان: ۱۳۲).

منابع

- شاملو، احمد (۱۴۰۱). *آی‌دا درخت و خنجر و خاطره*، چاپ چهاردهم، تهران: مروارید.
- شاملو، احمد (۱۳۸۴). *ترانه‌های کوچک غربت*، تهران: نگاه.
- شاملو، احمد (۱۳۹۱). *مجموعه آثار دفتر یکم*، چاپ دهم، تهران: نگاه.
- گیرو، پی‌یر (۱۳۹۹). *نشانه‌شناسی*، ترجمه محمد نبوی، تهران: آگه.
- می‌هویی، عزالدین (۲۰۰۸). *أسفار الملائكة، الجزائر: منشورات البيت*.
- می‌هویی، عزالدین (۱۳۹۵). *اوراس*، ترجمه مصطفی امید، تهران: فصل پنجم.
- می‌هویی، عزالدین (۱۹۹۸). *الریاعیات، الجزائر: منشورات أصالة*.
- می‌هویی، عزالدین (۱۹۸۸). *الشمس والجلاد: غنائية الشهيد محمد العربي بن مهيدي، الجزائر: منشورات أصالة*.
- می‌هویی، عزالدین (۲۰۰۲). *عولمة الحب عولمة النار، الجزائر: منشورات أصالة*.
- می‌هویی، عزالدین (لاتا). *قربین لمیلاد الفجر، الجزائر: منشورات أصالة*.

References

- Guiraud, P. (2020). *Semiology*, Translated by; Mohammad Nabavi, Tehran: Agah Publications. (In Persian).
- Mihoubi, A. (1988). *The Sun and the Executioner: the Epic of the Martyred Hero Larbi Ben M'hide*, Algiers: Esalat Publications, (In Arabic).
- Mihoubi, A. (1998). *The Quatrains*, Algeria: Esalat Publications, (In Arabic)
- Mihoubi, A. (2002). *The World of Love, the World of Fire*, Algeria: Esalat Publications, (In Arabic).
- Mihoubi, A. (2008). *Journeys of Letters*, Algeria: House Publications, (In Arabic).
- Mihoubi, A. (2016). *Awrās*, Translated by; Mostafa Omid, Tehran: Fasl-e Panjom Publications, (In Persian).
- Mihoubi, A. (n.d.). *The Victims of the Dawn*, Algeria: Asala Publications, (In Arabic).
- Shamlou, A. (2005). *The Small Songs of the West*, Tehran: Negah Publications, (In Persian).
- Shamlou, A. (2012). *The Collection of the Works of the First Office*, 10th ed. Tehran: Negah Publications, (In Persian).
- Shamlou, A. (2022). *Āydā, The Tree and the Dagger and the Memory*, 14th ed. Tehran: Morvarid Publications, (In Persian).

تحليل قصائد عز الدين ميهوبي و أحمد شاملو على أساس نظرية المستويات الوظيفية لبيير جيرو

عاطفة رحمانى^١ | مهين حاجي زاده^٢ | عبدالأحد غيبي^٣

١. طالبة الدكتوراه في قسم اللغة العربية وآدابها، كلية الآداب والعلوم الإنسانية، بجامعة الشهيد مدني بأذربيجان، آذربيجان، إيران. العنوان الإلكتروني: Atefh.27aban.Rahmani@gmail.com
٢. الكاتبة المسؤولة، الأستاذة في قسم اللغة العربية وآدابها، كلية الآداب والعلوم الإنسانية، جامعة الشهيد مدني بأذربيجان، آذربيجان، إيران. العنوان الإلكتروني: hajjzadeh@azaruniv.ac.ir
٣. إستاذ في قسم اللغة العربية وآدابها، كلية الآداب والعلوم الإنسانية، جامعة الشهيد مدني بأذربيجان، آذربيجان، إيران. العنوان الإلكتروني: Abdolahad@azaruniv.ac.ir

الملخص

معلومات المقال

إنّ نظرية المستويات الدلالية الوظيفية لبيير جيرو هي نظرية مُستَمَدّة من نظرية التواصل لرومان جاكسون، مع فارق بينهما وهو أنّه بعدّ الوظائف الست للغة عبارة عن مزيج من السيميائية الجمالية والمنطقية والاجتماعية، حيث يتم فيها عرض النصوص والإشارات والرموز وتطبيقاتها في الفضاء الخارجي والداخلي في هذه النظرية. يعتمد البحث الحالي الذي أُجري بالمنهج التحليلي-الوصفي والاعتماد على المدرسة الأمريكية، على تحليل قصائد عز الدين ميهوبي وأحمد شاملو استناداً إلى نظرية المستويات الدلالية الوظيفية لبيير جيرو. وتظهر نتائج هذا البحث أنّ هذه المستويات في قصائد الشعراء تتجلى بشكل عام في شكل وظائف مرجعية وعاطفية وجمالية وكتائية وتآلفية وما فوق لغوية؛ ومن جوانب التشابه والاختلاف التي تعتمد على نظرية جيرو للمستويات الدلالية أنّ الوظائف العاطفية والأدبية والتآلفية والمرجعية تحتل أعلى تكرار في قصائد كلا الشعراء؛ إلا أنّ البنى اللغوية واختيار الفن البيوي التعبيري في قصائدهما مختلفة بسبب اختلاف لغتيهما. كما ظهرت الوظيفة المرجعية في قصائد كلٍّ منهما من خلال الشخصيات الدينية والتاريخية؛ إلا أنّها مختلفة في قصائدهما بسبب اختلاف ديانة الشعراء (أحدهما مسلم والآخر مسيحي). وأيضاً تتجلى الوظيفة الجمالية في شكل مفهوم السجّن والحرية في قصائد الشعراء؛ لكن بسبب اختلاف فلسفة حياتهما المنطبقة في لاوعيهما، فإنّ شاملو، على عكس ميهوبي، بعدّ نفسه أسير القدر ومحوساً في السجّن. كما أنّ الوظيفة الفوق اللغوية كانت أقلّ تكراراً في قصائدهما.

نوع المقال: مقالة محكمة

الوصول: ١٤٤٤/١٢/١٢

التقيق والمراجعة: ١٤٤٥/٠٥/١٨

القبول: ١٤٤٥/٠٥/٢٠

الكلمات الدلالية:

المستويات الدلالية الوظيفية،

بيير جيرو،

عز الدين الميهوبي،

أحمد شاملو.

الإحالة: رحمانى، عاطفة؛ مهين، حاجي زاده؛ غيبي، عبدالأحد (١٤٤٥). تحليل قصائد عز الدين ميهوبي و أحمد شاملو على أساس نظرية المستويات الوظيفية لبيير جيرو. بحوث

في الأدب المقارن، ١٤ (١)، ٤٣-٦٧.

© الكتاب.

النشر: جامعة رازي

DOI: 10.22126/JCCL.2023.9314.2513